

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Elogia Societatis Iesv Sive Propvgnacvlvm: Pontificum,
Conciliorum, Cardinalium, Antistitum, nec non
Imperatorum, Regum, Principum & aliorum Virtute,
Religione, omniq[ue] Literatura illustrium (etiam ...**

Gomez, Cristobal

Antverpiæ, 1681

Stephanus Bathoreus. n. 14

urn:nbn:de:hbz:466:1-38486

propensione, qua eosdem amplector, fore gratissimum; cætera quæ ad eiusdem Societatis bonum, incrementumque spectant (de quibus fusius cum ipso Ludouico egi) idem melius, commodiusque R^{mæ}. Dominationi Vestræ exponet: quamobrem ijs scribendis superfedendum duxi: eamque oro, vt fidem integram eidem adhibere dignetur. R^{mam}. Dominationem Vestram in Domino Deus conseruare dignetur. Olyssipone die 26. Ianuarij, anno 1553. Sic Cardinalis Rex ad Cardinalem. Ibid. l.4. c.12. fol.56. n.4.

* AB EODEM: *Qui dicere consueuerat. Suorum oculorum pupillas tangere, qui tangeret Societatem: Et rursus Infanti Ludouico fratri multoties dixit, pluris eum facere, ac diligere, ob eius amorem, ac deuotionem erga Societatem, quam quod fratris Regis filius foret. Hinc quoties quis ab Henrico Cardinali Rege aliquid impetrare uolebat, speciale aliquod beneficium à se Societati factum manifestabat. Ita Ibid. idioma Lu- sitano refertur. l.5. c.31. f.395. n.5.*

*Quanta
Henrici de
Societate
æstimatio.*

A R E G I B V S
P O L O N I Æ.

14. **A**B STEPHANO BATHORIO: *quo tempore in Polonia Regno Catholica Religio, vnaque Societas, ipso Stephano in primis adstante, quanquam non sine aduerso impiorum restatu prouehabatur: suum Rex aduersus Societatem animum satis aliunde notum, datis quoque ad eam literis testatum voluit. quæ sic se habent. Venerabiles, deuoti, nobis dilecti. Significatio præclaræ voluntatis vestræ erga nos, quam partim ex literis vestris, partim ex proluxa Ioannis Zamoisci Secretarij nostri relatione cognouimus, gratulatio item, & preces pro vniuerso successu rerum nostrarum fuere nobis, & sunt gratissimæ. Talibus enim præsidij potius, quæ ex diuini auxiliij fonte promanant,*

*Stephani
Regis de
Societate
honorifica
litera.*

Rr 3

nant,

nant, res nostras communiri, quàm vllis humanis viribus, quæ fluxæ, & caducæ sunt, optamus: quæ ad hoc vsque tempus Dei benevolentia, non mediocri rerum nostrarum profectu, magno nobis adiumento fuisse; est quod Dei clementiam laudemus, illique gratias agamus. Quod verò Ecclesiæ Dei, atque vniuersæ Reipublicæ Christianæ causam nobis diligenter commendatis; id, quemadmodum à pio, laudabilique vestro affectu proficiscitur; ita nobis præcipuæ curæ semper fuit, ac longe maiori in posterum futurum erit. Nam nobis quidem, & existimationi nostræ, vltra etiam merita nostra iam olim diuino munere satisfactum est. Nunc eo labor omnis conferendus erit, quo ornamenta hæc, quæ liberalissima manu in nos Maiestas diuina contulit, ad eum fontem, cui in primis debentur, relabantur, diuini scilicet nominis laudem, & propagationem, & Reipublicæ Christianæ incrementa. Ad quam rem melius ex animi sententia conficiendam, cum vester Ordo vel in primis nobis apprimè sit necessarius: merito nobis & est, & erit semper gratissimus: quod tum re potius, quàm verbis declarabimus, vbi primum Regni huius nostri negotia composuerimus, ac ad optatam quietem omnia perduxerimus: quod vt quamprimum fiat pijs precibus vestris effici debet: quibus nos etiam atque etiam diligenter commendamus. Bene valere deuotiones vestras cupimus. Ex Castris ad Gedanum die 24 mensis Iunij anno Domini 1577. Regni nostri anno secundo. *Hucusque Stephani Polonia Regis, Magni Ducis Lituania, Prussia, Mosauia, Samogitieque, nec non Transyluaniæ Principis de Societate littera perhonorifica. Quas grata memoria duximus hocce in volumen ad litteram illigare. Habenturque Par. 4. Hist. Soc. lib. 5. num. 77.*

Idem vouit se Collegium fundaturum, si victoriam contra Hæreticos consequatur.

AB EODEM; *Qui tendens contra Hæreticos Gedanenses, ac perduelles, qui numerofo exercitu Regnum infestabant; vouit, si Gedano potiretur, Catholica ibi restitutum sacra, & Societatis Collegium positurum: paucisque post diebus præclaram retulit ex hoste victoriam. Ita Ibidem num. 78. Et cum Stephanus Transyluaniæ*

Syluania Princeps in Polonia Regem eligitur, inter prima perbenigni erga Societatem animi pignora, Collegiorum possessiones, quoties tributum Pagis imponeretur, iussit immunes esse: ac summam, qua exigenda ex illis foret, ex Fisco regio compensari. Sic ibidem lib.4. n.79. Nunquam is desisteat Societatem, quoniam ad incrementa publica pietatis, in curia Principum utilem experiebatur, nouis augere Ornamentis. Vilnensis Collegij vectigalia, quod & ad emolumentum, & quietem Religiosam pertinebat, cum alijs opportunis commutauit, admiratus diuinam in ea re prouidentiam, quod senatus ipse Hereticus eam illi causam commendasset. Ita Par. 5. Hist. Soc. l. 1. n. 107. Quanta Stephani Regis pientissimi pro Collegio Polociensi cura fuerit, explicari non potest; quamdiu, quamque impense, accito Vilna Petro Scarga, cum eo, & Consiliarijs suis in Collegij eius conquirendis firmandisque censibus totus animo versatus sit, tanquam nihil prater ea curarum haberet. Sic Ibid. num. 113. Rursus tuetur in Transyluania, & auget Claudiopolitanum Collegium. Ita Ibid. num. 154. & 156.

Eius in Societatem & munificentia.

Et pro Collegio Polociensi cura.

Claudiopolitanum tuetur, & auget.

AB EODEM: Qui Grodna Ecclesiarum euerfarum reditus, & alios paratos habebat: vbi, non ad populi solum vsu, sed etiam ad suum, ac suorum aulicorum adiumentum, aiebat, se Societatem requirere. Multum enim Stephanus ea delectabatur vrbe: quam sibi viuo, eandem mortuo destinabat sedem, in Templo, quod Collegio extrueret, tumulo excitato. Hec omnia consilia vbi plane, fuseque Campano exposuit, ille de Societatis Instituto dicere aggressus, & quam ob causam multa refugerat noua Collegia, ostendit maximè eas causas valere in Polonia. Et multas in hanc sententiam cum audisset Stephanus, vario (vt apparebat ex vultu) animi habitu, primum aliquantum hesit, dein cum graui gemitu, Non debeo Ego, inquit, esse iudex, & censor vestri Instituti, quod sanctè ordinatum est: dixeram tamen, quod mihi videretur; & addidit pene plorans, Nunc quando vobis non licet, & illi, qui deberent, vel nolunt, vel nesciunt, computrescimus in sordibus nostris. De Bresta non amplius instituerim, qui locus tamen erat operæ vestræ egentissimus. Grodna

Institutum laudat.

Soc. Collegia pene plorans expetit.

vero

verò non mihi denegabitur, quominus Collegium fiat, vbi saltem viginti alantur, & humaniores tradantur literæ. Nam vt excursionibus iuuentur loca ista (*Campanus eas dilaudauerat*) Spes valde exigua est: est enim inuentum spiritus sancti, vt tute ipse dixisti, quod de Seminarijs Tridentinum Concilium ad instituendam iuuentutem decreuit. Quippe senes, qui in excursionibus audiunt aliquid, vel obdurantur magis, vel fides, si conuertantur, non agit tantos radices, vt sine irrigatione perpetua durare possit. Adeo consuetudo in aduersum insedit. Qui ab teneris annis pietate vera, solidaque imbuuntur, hi nobis nouam formant rempublicam, planeque Catholicam: eo Scholas requirimus, eo Collegia vbi facultas datur, erigimus. *Tum rursus ad Grodnense Collegium reuersus Rex Stephanus multam de eo fecit orationem: quod cum perseueraret, datis quoque ad Pontificem literis, petere, Claudius denegare non potuit. Sic refertur in eadem Par. 5. Hist. Soc. lib. 4. à num. 81. ad 82. Tom. 1.*

*Grodnense
admissum
instante
ipso Ste-
phano Rege.*

*Ingens eius
studium in
res Socie-
tatis.*

*Et lacry-
ma. in casu
Nostrorum,
praesertim
Capecij.*

AB EODEM: Qui, dum haberetur *Varsaviae* Regni Conuentus, in eo cum de confirmandis *Polocensis* Collegij fundis reserret, ita sermonem instituit, vt post laudes Societatis non vulgares, diceret vitam sibi ereptam malle, quam eius voti compotem non fieri. Ita *Ibidem* lib. 5. num. 72. Et cum 27. è nostris peste extincti, que communi strage Regnum vexabat, sic Stephanum Regem graui dolore affecti; vt sepius illacrymatus dicatur, nominatim *Capecio* nostro, quem in *Lelesij* assidue decumbentis locum, institutorem *Sigismundo* Principi destinabat. Adiecta tamen ad remedium cura exiguas illas *Nostrorum Transyluaniae* reliquias amantissimis literis consolatus, ad *Claudium* Generalem diligenter scripsit, supplementum postulans, ante omnia *Rectorem Capecio* similem. Sic *Ibidem* l. 6. n. 39. In morte duo reliquit Stephanus testamenta, alterum iam pridem conditum, alterum ipsius manu hoc supremo tempore inchoatum, quod deficientibus viribus, non perfecit. In eo post alia multa Orationem ad *Sigismundum* reuocans, verba hæc addidit. Ad Te redeo Carissime nepos Princeps *Transyluaniae Sigismundi Battori,*

Battori, Tibi in primis Collegium Claudiopolitanum, & Albenſe lego, & committo: quæ Collegia Pater tuus, & Ego fundauimus proprijs ex facultatibus noſtris ſine cuiuſquam iniuria. Quæ ita tuearis, & defendas, quatenus animæ tuæ, patriæque cui præſ falus tibi cara eſt. Non deerunt puto Ariani, atque in primis Caloſnarienſes, qui ea euerſa velint. Fauebunt ijs Senatores tui omnes, aut Caluiniſtæ, aut Lutherani, nec deerunt opportunitati iuuenes, aut Aulici pariter Hæretici, qui tibi aduſantes, procaciter in eos inuehentur, animum tuum in tranſuerſum rapiant. Sed ſi vir es, facile omnibus ſimul reſiſtes ſola conſtantia, & feruore, zeloque pietatis magis, magiſque pijs hominibus conſeſtata. O, utinam potuiſſem, vel in hoc ſolum meæ in te pietati ſatiſfacere, vt ſi non omnes, ſaltem paucos tibi intimos conſiliarios, & cubicularios Catholicos, & pios dare potuiſſem; tibi ornamento, mihi ſecuritati fuiſſent. Sed ea ibi eſt temporis, & morum peruerſitas, vt omnes declinauerint, varijsque hæreſibus imbuti Atheiſmum plerique ſpirent. Quò difficilior igitur tibi reſtat concertatio, eo maius tibi præmium, & laus ſempiterna. *Ita Ibidem num. 41. ſic Stephanus Rex deceſſit Grodne propagandi, augendique diuini cultus auidus: piè ac Religioſè deceſſit, toto Chriſtiano Orbe ingemiſcente, dolente Societate tanto orbatâ Parente.*

AB EODEM: quem Epicoſopus Præmiſſienſis, ait, audiuiſſe ſe in Conclauſi Regio, eum palam, & aperte dixiſſe, Fore, vt, quandiu ſtabunt homines, in ſua Societas integritate perſiſtat, quod cum pietate doctrinam prouide admodum atque admirabili temperamento coniunxerit. *Ingens ſane, nec dubia nixum ratione teſtimonium prudentiſſimi Regis: quod reſertur apud Imag. I. ſec. Soc. lib. 5. cap. 10. fol. 669. Et quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariuſ nemo quam ipſemet Stephanus Rex Diplomate ſuo Regio declarauit. Ab eo, inquit, tempore, quo ad hunc Regni noſtri thronum diuina prouidentia euecti ſumus, nihil nobis antiquiuſ fuit, quàm vt antiqua pietas (quæ*

*Collegia
Transylua-
nia Sigif-
mundo
Principi
fratris filio
teſtamento
commen-
dat.*

*Societas
admirabil
tempera-
mento cum
pietate do-
ctrinam
coniungit.*

est omnium Regnorum solidissimum firmamentum) in omnes Prouincias nostras restitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. Neque vero quidquam fructuosius experti sumus, quàm si multos Operarios nancisci possemus ex Societate IESV, qui tanquam expediti velites quoquouersum ad lucrandas animas excurrerent. *Sic Ibidem. Ex Gredfero in Apol. contra monita priuata lib. 1. cap. 11.*

Eius filij, vt expediti velites ad lucrandas animas vndique excurrunt.

Aucta beneficijs à Sigismundo.

15. A SIGISMUNDO II. *Qui se alieniorem ante ab Societate visus erat ferre: sed postea non consensit modo Polocensi Episcopo Collegium deducere Pultouiam meditati, sed ipsemet Diploma edidit regium, quo cunctis beneficijs, quibus in Poloniae Regno ceteri Religiosorum fruebantur Ordines, Societatem imperiebatur. Ita Par. 3. Hist. Soc. lib. 1. num. 7.*

Fructuosa Poloniae, & vniuerso Orbi.

16. A SIGISMUNDO III. *Ad Turonenses sic scribente: Societatis homines non modo Poloniae Regioni, sed vniuerso etiam Orbi fructuosos, se auctore, ac Regni Proceribus studiosè complecterentur, sua munia cum summa pace obire finerent, omninoque persuasum haberent, illorum se iniurias seuerè vti suas vlturum esse. Sic in Annal. Soc. ann. 1612.*

A suscepta sub eius Regis patrocinio.

fol. 494. * Nec minus honorifice ab eodem Rege in Regni Comitibus pronunciatum legimus, se suo, & successorum suorum nomine, recipere in suo Regno Societatem sub suo patrocinio, & iuamine. Ita apud Euseb. in vita B. Borgiae lib. 3. cap. 12. fol. mibi

Eius Collegia mediū vnicū ad rem Catholicam promouendam, & contra haresim.

223. * Et in condendis Nostrorum Collegijs, atque Scholis idem Rex piētissimus testatus id est frequenter, Hoc vnicū esse medium rem Catholicam in Polonia promouendi, & corruptas haresi mentes ad sanitatem reuocandi. Sic refertur apud Imag. v. sac. Soc. lib. 3. cap. 4. fol. 345.